

BLAŽOVICKÉ KAPELY

Pamětníci mi dají jistě za pravdu, že bývalo v Blažovicích živé muziky dříve daleko víc než dnes a to i přesto, že se před Popeleční středou pochovala basa a ani v adventu se nástroje neozývaly. Nebylo jediného období, kdy by v obci nebyla jediná aktivní kapela a to zcela převážně složená z místních občanů. Odchází pamětníci, ztrácí se fotografie, proto chci nad ještě dostupnými materiály zavzpomínat a doufám, že i Vás fotografie nenechají v klidu a podělíte se s ostatními o to, co pamatujete, nebo znáte z vyprávění, byť by to byly květnatě vyzdobené a připepřené muzikantské historky – k tomu máme náš zpravodaj.

Od pana Jiřího Ryby se dovídám, že ze zpráv kronikáře Štěpánka a dalších pamětníků vyplývá, že již ve staré palírně kolem roku 1766 se tančilo při verglu a 1866 v nové hospodě (U Mazálků) se též při verglu loučili vojáci odcházející do bitvy u Hradce králové. O tom, že by vergl vlastnil nějaký blažovický občan není žádná zmínka, bylo ale běžné, že byl “verglista” do obcí zván, nebo procházeli obcemi potulní verglíři – já sám ještě posledního potulného verglíře s vozíkem na křižovatce před naším domem matně pamatuji.

Za nejvýznamnější objevený záznam však považuji zmínku o kapele, která hrávala v nové hospodě po roce 1866 ve složení: Václav Paulík z čísla 4 zvaný Vencel na housle, jeho synovec Pavel Putna z čísla 31 na cimbál a k tomu na basu “kdokoli”. Na basu se k tanci hrálo velmi jednoduše, protože jejím úkolem v kapelách, které ještě neměly buben, bylo tvrdit muziku rytmem a k tomu stačila jedna až dvě struny. O Pavlu Putnovi bude ještě později zmínka jako o výborném zpěvákovi sólistovi při provedení Chmelíčkovy mše na Velehradě. Protože je známa i zmínka, že podobná kapela byla i ve Tvarožné, a mně se podařilo nalézt vyobrazení takovéto kapely i z našeho hejtmanského města Vyškova, znamená to, že cimbál byl v naší oblasti velmi rozšířeným nástrojem, o čemž se mnoho neví, protože byl v blízkosti velkého města nejdříve vytlačen hlučnými dechovými nástroji, ale vzpomínka na známé hráče cimbálu se donedávna uchovávala v označování usedlých rodů, jako „u Cymbálníků“... Zde je na místě postesknutí:

Bylo by pro mnohé zajímavé jednou předvést, jak asi taková muzika vypadala, jenže – nejen že není cimbalista s cimbálem (cimbál by se našel), ale v dědině není již ani basa, na niž by hrál kdokoli a hlavně, není místní houslista (nebo o něm nevím?), a hledat někoho cizího, aby zahrál „po blažovsky“, by byla ostuda.

Hudci z Vyškova – detail z rekrutské scény na střeleckém terči z roku 1750.

Od Vojtěšky Mazákové, kterou jsme znali jako „teti Vojti“, jsem věděl, že jistá blažovická kapela hrála úspěšně na Hostýně o společné pouti z brněnské diecéze. Jak se později ukázalo, těch poutí bylo více. Nejméně o třech účastech na oněch poutích známe již přesné informace, i o tom, že to nebyly jen na Hostýn, ale zřejmě častěji i na Velehrad. Přímé zmínky jsou v časopise „Hlas“ v ročnících 1861 a 1863:

...Zvláštní instituce „Ředitelstvo Brněnských poutí na sv. Hostýn a na Velehrad“ v roce 1861 vyslovuje přání: „Že by nás nemálo těšilo, kdyby se k nám přidali zase i Blažovští se svým hudebním sborem, jenž loňského roku naše zpěvy tak výborně doprovázel“. Dále v hodnocení po pouti 1861: „Poutníci se scházeli u ctihodných o. minoritův, a o 5. hod. započaly slavné služby Boží, při nichž výteční hudebníci Blažejovští, jakož i při průvodu a celé pouti této zpěv doprovázeli“. Dále pak: „U Holubic nás čekali Tvaroženští, Blažejovští a okolní poutníci“...

V roce 1863 uvádí Hlas zprávu z tvaroženské farnosti o pouti na Velehrad, kterou začalo 300 poutníků z farnosti a postupně se rozrůstala o další poutníky z děkanství slavkovského až na 3000 účastníků bohoslužby, při níž: *„Po kázání byla zpívána figurální mše do D (skladba od dp. Jana Chmelička), kterouž dotčení hudebníci vedením p. j. Frice, učitele Blažovského, výborně provedli“*. K těmto sdělením musím však přidat informaci o tom, jak to kapela pana Frice měla na pouti složitě. Muzikanti museli vézt sebou na vozech dvoje nástroje, protože dechovka, která hrála poutníkům po cestě a doprovázela zpěv poutních písní, měla jiné ladění (o půl tónu výše) než varhany, a nástroje, které hrály při

„figurálních“ mších. Také museli mnozí hrát v kostele na jiný druh nástrojů – třeba křídlováci na housle.

Dalším cenným příspěvkem pana Ryby je nález fotografie blažovické kapely již z roku cca.....

FOTOGRAFIE

Na fotografii určil Jiří Ryba muzikanty u následujících nástrojů:

Emanuel Paulík - heligón
Šimon konečný - Es trubka
Josef Nemrava - křídlovka
Tomš Nemrava - křídlovka
Jan Daněk – klarinet
Petr Paulík - klarinet

Kapela byla ve vsi stále tatáž, protože se trvale omlazovala:

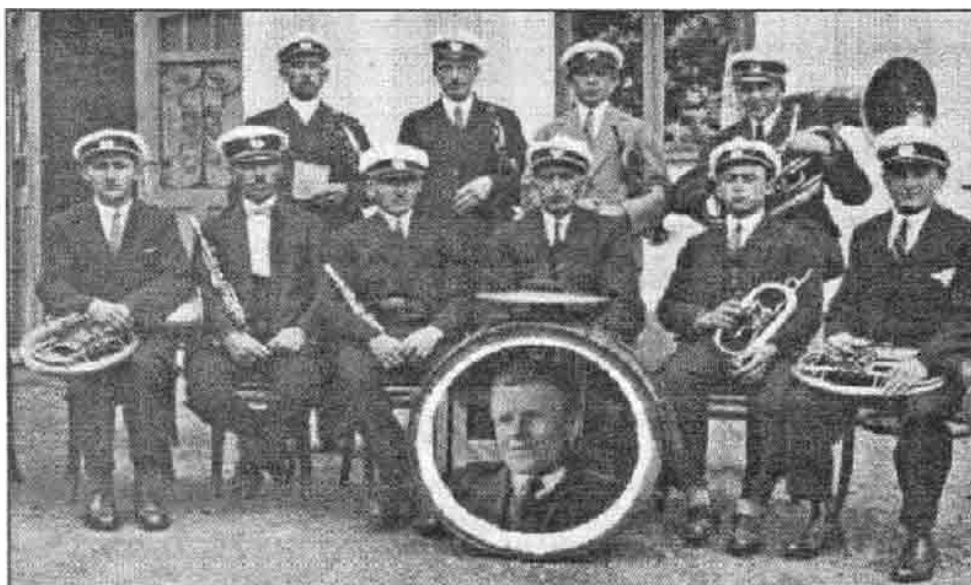
Podle dochovaných fotografií by se zdálo, že obec reprezentovala vždy dechová kapela. Ve skutečnosti ovládala většina muzikantů více nástrojů a základem výuky byly vždy housle (není známo, že by v obci někdo vlastnil klavír). Později kapely rostly, ale na fotografie se dostaly jen dechovky, protože hrály v průvodech a bylo nesnadné tehdy fotografovat v tmavých sálech smyčcové kapely.

Vyhlášená kvalita blažovických kapel byla spojena s působením řídícího učitele Cikánka, který působil obci od roku 1924, a jeho výukou na housle prošli všichni vyhlášení muzikanti. Syn pana řídícího Mojmír založil „Mladou kapelu“, která hrála závažnější skladby při divadlech a slavnostních příležitostech.

Jediná fotografie kapely s divadelníky se zachovala:

Jak si svého “uměleckého vedoucího” Mojžíra Cikánka kapela vážila je nejlépe patrné z další dochované fotografie z pozůstalosti pana Karla Paulíka, později též kapelníka.

Dovolte mně, abych odbočil od tématu a využil této příležitosti ke krátké zmínce o Prof. Mojžíru Cikánkovi, kterého jsem málem zastihl jako kolegu na sousední katedře stavební fakulty (zemřel právě v roce 1976, kdy jsem já na VUT nastoupil).

Do Blažovic se přistěhoval asi v 18 letech a za zdejšího pobytu vystudoval stavební fakultu Vysokého učení v Brně, kde se později stal významným odborníkem, a dnes patří k legendám fakulty.

V jeho 55 letech byl jmenován profesorem a jako vedoucí katedry betonových konstrukcí založil nový obor – patologie stavebních konstrukcí betonových a zděných. Dlouholetou prací v oboru se zasloužil o záchranu řady významných památek a získal řadu ocenění – mezi jinými zlatou medaili VUT.

Za války toho kapela moc nenahrála, protože zábavy a tradiční oslavy byly zakazovány. Jen co vesnici prošla fronta a krátce nato válka skončila, byl důvod pohledat muzikanty z místa i okolí a oslavovat. Oslav pamatuji celou řadu a i další fotografie by se po vesnici našly - zde je jedna, když se chystá pochod po vesnici se sovětskými vojáky:

Od další fotografie začíná delší – dnes již legendární perioda blažovické kapely pod vedením pana Antonína Klašky – na levé straně fotografie ve světlém obleku a v kapele se svým otcem skvělým heligónistou a basistou, blažovickým holičem. Mladý pan Antonín pracoval nejprve v holírně se svým otcem, postupně však návštěvnost holírny upadala a pan Antonín přijal práci na železnici – jeho hudební aktivity to však nijak neoslabilo. Starší pan Antonín vydržel ve své holírně až do smrti a po něm vedla holírnu i kadeřnictví ještě jeho manželka.

Kapela pana Klašky vystupovala důsledně ve stejném složení jako dechová i „smyčcová“ – dechová obvykle o hodových zábavách a nejrůznějších slavnostech přes den, večer pak v sále jako kapela smyčcová. Jako smyčcová hrávala ovšem na všech tanečních zábavách v obci a širokém okolí, kam byla tak hojně zvána, že se často dělila na dvě kapely a hrávala na dvou místech současně. Fotografií dechové hudby existuje v obci celá řada, také složení kapel je z fotografií je jasné a do současnosti se nezměnilo.

O smyčcové kapele hrající v sálech platí stále omezená možnost pořizování dostatečně kvalitních fotografií, ale také to, že kapely hrávaly tehdy vždy na galeriích, kde nebyly téměř vidět. Složení „smyčcové kapely“, které se již dnes nevidí, zmíním později.

O dechové i smyčcové kapele pana Klašky existuje již řada zpráv i neověřených zkazek. Vím, že když začaly soutěže dechovek, tak blažovická kapela vyhrála své okresní kolo. Důvodů k vystupování i focení dechovky bylo plno:

S kapelou často spolupracoval pan Šafránek ze Šlapanic – v dechovce na křídlovku a ve smyčcové na housle nebo trumpetu (uprostřed):

Když Antonín Klaška předčasně zemřel, ujal se pozměněné dechovky (bez cizích hráčů smyčcové kapely) pan Karel Paulík – „varhaník“. Smyčcovou kapelu pak nějakou dobu vedl pan Šafránek, a když se do Blažovic přizemil pan František Chlup, tak vedl kapelu jako houslista, a to ještě nějakou dobu když se přestěhoval do Ponětovic. Tady ale éra populární smyčcové kapely končí.

Se smyčcovou kapelou a jejím působením na zábavách mám bezprostřední zkušenosti, protože jsem s ní jako elév též párkrát hrál. Úplné složení kapely bylo: Dvoje housle, dvě trumpety, dva saxofony, dva pozouny, harmonika, basa, buben. Krom saxofonů nemusely být nástroje zdvojené – s houslemi hrála harmonika a s trumpetou pozoun. Také při hře nebyla slyšet stále celá kapela a střídaly se právě zmíněné dvojice, nebo někdy hrála sama harmonika s basou a bubnem. Podobným způsobem se dělila kapela, když byl o ni velký zájem. Pouze basu a buben bylo nutno si „půjčit“ – s bubeníkem to nebyl nikdy problém a na basu nastoupil vždy pan Antonín Klaška starší, který si jinak užíval muzikantského důchodu tak, že si koupil na stará kolena chromatickou harmoniku a učil se na ni hrát. Nebo při holení alespoň poslouchal z rádia své zamilované: „Hrají a zpívají Plzeňáci“ (a také s mým otcem rádi poslouchali ptáčky a přeli se, který to zrovna byl – ono jich zde tenkrát bylo více). A když sám hrát nemusel, tak alespoň půjčil basu – to se jednou stalo, že dobrák basista nechtěl v noci s basou budít a basu vrátil tak, že ji postavil do dveří, ale do rána zapršelo a basa se rozlepila. Jenže sousedka vstala o něco dříve a po dědině roznesla, že se „holič ožral“ a basu zapomněl na dešti.

Nevím, jak se „bitky“ přenesly na fotbalové stadiony, ale dříve se bitky odehrávaly při tanečních zábavách, když se našli osvědčení provokatéři (jako v Pozořicích místní „bezprsták“, kterého bylo nutno pravidelně zneškodňovat). Hudebníci, kteří hrávali na galeriích, ohrožení obvykle nebyli, ale jejich úkolem bylo v případě šarvátky hrát a hrát, aby se do bitky nezapojil celá sál. Pokud vznikla bitka při rozchodu, bývala rozsáhlejší a nebezpečná i pro muzikanty s jejich nástroji. To jednou při takové bitce v Holubicích skončil jeden blažovický muzikant (nevím už jak) i s trumpetou v sudu s dešťovkou. Když mokrý vylézal, tak mu Vít'a Zelinka, který ho ve tmě nepoznal, sebral trumpetu, praštil ho a se slovy „tak tys mu sebral trumpetu?“ vhodil zpátky do sudu. Vít'a Zelinka sloužil ještě začátkem válečných let u českého četnictva a jako neodmyslitelná součást blažovického doprovodu byl vždy ochráncem kapely. Četné historky, o které se zasloužil, asi nikdo nezaznamenal a již nezaznamená. Jedné kuriózní „rvačky“ jsem byl svědkem po zábavě v Mokré: To měli snad nějaký spor dva chlapi a do rvačky je nutily jejich manželky – vytrhly laťky z plotu, který byl tehdy přímo naproti hospody, a vnucovaly je svým ochráncům, aby se náležitě projevíli. Chlapi však ne a ne, tak se ta rvačka nepovedla.

A jak se hrávalo na zábavách? Taneční „sada“ vypadala tak, že se zahrál jeden kousek dvakrát, protože nebyl mikrofon ani zpěvák a „sál“ si zpíval sám. Proto opakování, aby se tanečníci naučili slova a zapamatovali melodii od těch, co je již znali. Když bylo něco nového a populárního, tak si tanečníci vynutili ještě další opakování. Hrálo se z not a výběr v kapele byl velký. Přesto se muselo občas zahrát „z pytlá“ – to hráli muzikanti bez not známé písničky, které si mohli všichni v sále zazpívat. Jednou za večer musela být „hodinovka“ – začalo se nenápadně „z pytlá“ „valčíčkem“, ale pak se hrálo tak dlouho, až se tanečníci unavili a to se ještě začalo zrychlovat a končilo se divokým „čardášem“. Když byla dobrá nálada, tak sešli muzikanti mezi lid a udělali půlnoční scénu – zahráli France Lehára – poléhali uprostřed sálu do kruhu a hráli, když tanečníci tančili kolem nich. Za zábavu byla smluvena cena, nějaké ty püllitry, láhev vína na cestu domů a večere – vždy klobása. Když měla smluvená zábava skončit, tak se

vybíralo do klobouku a hrálo se dál podle toho, kolik se vybralo – často až do rána, ale to už hrál sám harmonikář. „Přes pole“ chodili muzikanti pěšky a vraceli se ráno posílněni lahvemi vína, které dostali na cestu. Tak vznikla řada historek, které se pak po dědině tradovaly. Třeba, když se vraceli z Jiřikovic, tak aby potmě nezabloudili, vyhrnuli nohavice a vraceli se potokem, k tomu si ještě hráli pohřební pochody. Jindy, když pořádně mrzlo, tak jeden muzikant, kterého nebudu jmenovat si „odskočil“ a když dokonal dílo, tak zjistil, že zapomněl, že si do velkého mrazu navlékl dvoje podvlékačky (po našem „podlikačky“).

A jak se muzikanti učili? To se našli v každé vesnici jeden – dva muzikanti, nebo pan řídící učitel, schopní předávat „řemeslo“ dál (u nás to byl za mne pan Adolf Putna, který učil na housle i na dechové nástroje) a těm se platilo obvykle naturáliemi. Jiná věc byla dostat se do kapely: To jste se motal stále kolem kapely a očumoval muzikanty s vaším nástrojem, až jste měl příležitost se přiznat, že byste také něco uhrál a oni vás pozvali na zkoušku, a pak jste tam chodili pravidelně a na zábavě jste čuměli do not vašeho idolu, až vás občas nechal zahrát nějaký ten kousek na svůj nástroj. Ostatní pak již záviselo na panu kapelníkovi, kdy vás doopravdy „nasadí“.

Chcete něco o muzikantských nectnostech? Že se mezi sebou hádali, co a jak se má hrát, to bylo a bude. Hrálo se z not, ale jak bylo hodně not, tak se noty moc nectily, ale zato tam kde se hrát nemělo, si honem něco méně vkusného přidali – hlavně klarinetisté, kteří předepsané „vyhrávky“ jen tak nějak ošulili, ale na místech kde měli mlčet, se předváděli po svém. Také mezihry se často považovaly za zbytečné, a když se nechtěl kapelník zdržovat s nacvičováním, tak se přeskakovaly. Podobně to dělali i někteří „skladatelé“, kteří nějak upravili pro orchestr známou melodii a nechali ji několikrát opakovat různými nástroji a nějaké mezihry přede hry a změny tónin neřešili. Co ale bylo hodno obdivu, to v jakém stavu byly většinou nástroje, na které muzikanti hráli.

Ne u všeho mohly být kapely. Tak jako na Valašsku nahrazovaly kapelu gajdy, tak v našich krajích nastupovala harmonika. V Blažovicích doprovázel „maškary“ o masopustu, „regrůty“, stárky a různá posezení harmonikář. Ve zmiňované době to byl můj kamarád František Mazálek s „heligonkou“, po něm již nastoupil Milan Kalianko. Ještě před nimi hrával na heligonku i na návsi občas můj otec. Tehdy bývalo zvykem posedávat ve sváteční dny společně před některými chalupami, besedovat a také zpívat.

Byly také příležitosti ke koledování: K podvečernímu vyhrávání koled po vesnici na Štědrý den se scházely skupinky muzikantů z kapely a vyhrávaly ve svých vesnicích, doplněny případně dalšími místními hudebníky. Koledovalo se pochopitelně v každé vesnici a po celé vesnici s četnými zastávkami tak, aby žádná domácnost „nepřišla zkrátka“. Zkrátka nepřicházeli ani muzikanti, protože jim byly všude nabídnuty zákusky, pití a hlavně peníze.

Byly ovšem i roky, kdy koledování nebylo žádný med, protože mrzlo, jen to praštělo a nástroje zamrzaly. Sám vzpomínám na jednu koledu, kdy jsem působil v mladé kapele v Praci a záviděl žesťářům, že mohou hrát v třeskutém mrazu v rukavicích a my klarinetisté jsme museli prokřehlými prsty zachraňovat

konce koled, když všechny ostatní „dechy“ definitivně zamrzly. Potom nezbývalo než zalézt do nejbližšího domu a nástroje na kamnech rozehrát, aby nějak přežily po další zastávku. Takové koledování se ovšem rádně protáhlo. V Blažovicích koledování zaniklo se zánikem kapely pana Antonína Klašky (nějaké nové iniciativě nepřála tehdy ani společenská situace). Později se vytrubování přeneslo na věž kostela před půlnoční, tak jak je známe dnes. V některých vesnicích v okolí se štědrovečerní koledování udrželo dodnes. Tisíckrát škoda, že zážitek z prvního poslechu po celý rok „utajovaných“ koled je dnes zcela setřen jejich všudypřítomnou reprodukcí po celý advent, jemuž má být vyhrazena pokora a očekávání tak dokonale vyjadřované adventní hudbou, která ovšem nenašla dosud své místo v marketingu.

Blažovické kapely – chrámová hudba

V nově postaveném kostele se nejprve hrálo na harmonium, které zakoupil a kostelu zapůjčil pan František Kadlec č. p. 32. Na harmonium i na později z Líšně převezené starší varhany hrával pan Müller z Tvarožné. Protože se pan Müller nevyznal v liturgii, pomáhal mu syn pana Kadlece Josef, který se časem naučil též hrát natolik, že mohl u varhan i zaskočit.

Dalším varhaníkem se stal Vladimír Babušík, který absolvoval na konzervatoři při studiu zpěvu klavír a stal se později žádaným varhaníkem pro výpomoci v brněnských kostelech. Za jeho působení a podpory profesora Josefa Martínka, duchovního z Prace (v Blažovicích střídavě sloužil nedělní mše), byly varhany přestavěny a rozšířeny méně známou vyškovskou firmou „Morávek“. Tyto varhany byly poškozeny zásahem granátu při průchodu fronty, a protože nebyly nástrojem příliš povedeným, byly místo plné opravy prodány po menší opravě do Malenovic a 1959 postaven současný nástroj.

Varhany firmy „Morávek“

A takto vypadaly varhany po průstřelu granátem:

S varhanami hrál o významných svátcích orchestr, který sestával z celé blažovické smyčcové kapely rozšiřované dalšími hudebníky z obce a okolí – tak příčnou flétnu hrával pravidelně známý houslař Bohumil Buček z Jiřkovic. Role kapely se poctivě zkoušela o nedělích v zadní místnosti hostince na Orlovně a na zkoušky přijížděl pan Babušík z Brna (vždy jsem se podívoval, když si dával jako operní zpěvák do točeného piva ohříváč). Generálka bývala ovšem v kostele na kůře se sborem, a pokud se dávala skladba pana profesora Martínka, tak si ji on sám nacvičoval. Toho se všichni báli, protože pan profesor byl v muzice nekompromisní i dosti prudký (také jsem to jednou schytl, když jsem si ve sboru udával tempo a pan profesor zastavil a zvolal: „Kdo si to tam dupe jako pastěř?“. Jediný pan Antonín Klaška starší nebyl nikdy peskovan, protože toho pan profesor oceňoval jako excelentního basistu.

Když se Vladimír Babušík přestěhoval do Brna, kde působil v operním souboru, převzal „varhaničení“ Karel Paulík, kapelník dechovky. Na větší svátky a k doprovodu sborového zpěvu však dále dojížděl Vladimír Babušík. Poněkud krizová situace nastala, když byl pod nějakou záminkou zavřen minulým režimem Karel Paulík. Situaci zachraňoval populární „heligonkář“ František Mazálek (doma ovšem trápil harmonium) a občas i pan František Škrdla starší, který se jinak staral o notový materiál a archiv kůru.

Po Karlu Paulíkovi se ujal varhan již Česlav Černý, který se v Blažovicích „uchytil“ jako člen Úsvitanky.

Foto: Varhany Rieger-Kloss 1959.